

Kamusal Mekânların Dizimsel, Biçimsel ve Algılanabilirlik Düzeyinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Önerisi: Sultanahmet ve Galata Meydanları

Yük. Mimar Adem Özer¹, Prof. Dr. Genco Berkin²

Özet

İnsanların kent yaşamında bireysel ve toplumsal gereksinimlerini kamusal mekânlarda karşılamaları önemli bir ihtiyaç olduğundan bu mekânların incelenmesi ve geliştirilmesi önemli hale gelmektedir.

Kentsel mekânın mevcut durumunun topolojik yapısının analiz edilmesinde kullanılan Mekân dizimi yöntemi, kentsel mekânın topolojik yapısı üzerinden analizler gerçekleştirip bütünlük, bağlanabilirlik, tercih, anlaşılabilirlik, görünürlük gibi sayısal değerlerle kentsel mekânın algılanabilirlik düzeyi ve kullanım tercih potansiyelinin ölçülebileceğini ileri sürmektedir.

Bu çalışmada kamusal mekânların mevcut durumunun dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyinin kullanım tercih değerini etkileyerek değiştirebileceği varsayımında bulunularak kamusal mekânların algılanabilirlik düzeyi artınca kullanım tercih değerinin de artacağı ileri sürülmektedir.

Buradan hareketle bu çalışmada çalışma alanları olarak belirlenen Sultanahmet ve Galata Meydan'larında mekân dizimi yöntemi ile elde edilecek sonuçlara destekleyici olarak görsel belirginlik yönteminin kullanılması; mekânın kullanım tercihi üzerindeki interaktif etkileri ölçülmüş ve ek olarak bir anket yönteminin kullanılması benimsenmiştir. Çoklu yöntem ve tekniklerin bir arada kullanılması mekân dizimi yöntemini daha anlamlı ve gerçekçi hale getirecektir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal mekân, Mekân dizimi, Görsel belirginlik, Algılanabilirlik

¹Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

E-mail: adem.ozer@stu.fsm.edu.tr ORCID: 0000-0002-3437-7960

²Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, Türkiye.

E-mail: gberkin@fsm.edu.tr ORCID: 0000-0002-8981-0469

A Proposal For A Method For The Evaluation Of The Synthetic, Formal and Perceptability Level Of Public Spaces: Sultanahmet and Galata Square

Abstract

Since it is an important need for people to meet their individual and social needs in public spaces in urban life, it becomes important to examine and develop these spaces.

The space syntax method, which is used to analyze the topological structure of the current state of the urban space, suggests that the perceptibility level and usage preference potential of the urban space can be measured with numerical values such as integration, connectivity, preference, intelligibility, and visibility by performing analyzes on the topological structure of the urban space.

In this study, it is assumed that the syntactic and formal structures of the current situation of public spaces and the perceptibility level of the perceptual stimuli around them can change by affecting the use preference value, and it is argued that the use preference value will increase as the perceptibility level of public spaces increases.

From this point of view, the use of visual clarity method in support of the results to be obtained by the space syntax method in Sultanahmet and Galata Squares, which are determined as the study areas in this research; The interactive effects of the space on the usage preference were measured and in addition, the use of a survey method was adopted. Using multiple methods and techniques together will make the space syntax method more meaningful and realistic.

Keywords: Public space, Space syntax, Visual salience, Perceptibility.

1. Giriş

Kamusal mekânın doğasına ilişkin bir araştırmanın yapılması daha sürdürülebilir bir kentin oluşmasında önemli bir aşamadır. Dünya genelinde halka açık mekânların iyileştirilmesine olan ilgi artarken, kamusal mekânların performanslarının değerlendirilmesinde pratik araçlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada irdelenecek temel sorun kamusal mekânların eskiden olduğu gibi kent ve kentli yaşamında önemli olagelmış varlığını korumak, iyileştirmektir. Bu nedenle bu istenmeyen durumu önleyebilecek tedbirleri önermek ve kamusal mekân tasarımına interdisipliner bir yapı kazandırmaktır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı uzun vadede kentsel karar vericilere bilgi iletmek, ikinci aşamada kamusal mekânın irdelenme yöntemlerini geliştirmektir.

Kamusal mekân olmaktan uzaklaşan mekânların yeniden canlandırılması için 20. yüzyılın sonlarına doğru Kentsel Tasarım, Mimarlık, Kentsel Planlama gibi bilim dalları tarafından çözüm arayışına girilerek bu mekânların yeniden halka açık yerler haline getirilmesi amacıyla büyük yatırımlar yapılmıştır (Gür:2018).

Ancak planlama ve düzenleme çalışmalarında bölgedeki mevcut sorunların doğru analiz edilememesi ve yerinde tanılar konulamaması sonucunda yeni çözüm arayışlarında tematik alanlar ya da kentsel eğlence temalı mekânlar tasarlamakla yetinilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Kamusal mekânların planlama ve düzenleme çalışmalarına “Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi” olumsuz örnek olarak verilebilir.

“Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi” öncesinde kullanıcılar otobüs, minibüs gibi toplu taşıma ulaşım araçları ve özel araçlar ile Taksim Meydanı’na direkt erişim sağlarken “Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi” sonrasında ulaşım yollarının yer altına alınması nedeniyle kullanıcıların sadece metro ulaşım aracı ile doğrudan erişim sağlaması olanaklı gibi görülmektedir.

Kullanıcıların toplu taşıma ulaşım araçlarından inip yer altından yön bulup Taksim Meydanı’na ulaşım sağlamasının güçleştiği ve erişiminin kısıtlandığı görülmektedir. Taksim Meydanı’na giden yer altındaki bu ulaşım yolunun, sadece geçiş ve aktarma güzergâh yolu olarak kullanılmaya başlanması kamusal mekânı insan kullanımından koparıp çevresiyle olan ilişkisini de zayıflatmaktadır. Ayrıca Taksim Meydanı’nın bünyesinde bulunan hem yeşil alanların hem de sosyal aktivite alanlarının sayısının azaltılması nedeniyle kamusal mekân olma niteliğini de kaybetmeye başladığı görülmektedir.

“Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi” Kentsel Tasarım Uzmanı Gülşen Özaydın (Özaydın, 2012) tarafından kaleme alınan bir yazıda eleştirilmiş ve bu projenin problemleri çözmeyeceği gibi başka problemleri de beraberinde getireceği belirtilmiştir. Özaydın, kent yönetiminin proje sürecine kamuyu dâhil etmemesini ve onların görüş önerilerinin alınmamasını büyük bir eksiklik olarak görmüştür (Özaydın, 2012). Mimar Korhan Gümüş (Url-1), Özaydın’a katılır ve kent yönetimin kamusal mekânlara ait planlama ve düzenleme çalışmalarını yaparken bu alanların ulaşım, erişim, işlevsel ve algısal olma gibi unsurlarının ayrı ayrı ele alınmasını savunur ve Taksim Meydanı’na ulaşımın yer altından verilmesinin de bireylerin kent peyzajından uzaklaştırılması demek olduğunu belirtmiştir (Url-1).

Özetle, halka açık yerlere insanların erişiminin kısıtlanmış olması, çevresiyle bir bütün olarak algılanabilir olmaması ve sosyal zaman geçirmeye elverişli olmaması bu mekânların başarısız olmasına neden olur. Bu kamusal mekânlar, uygunsuz planlama ve mimari uygulamalara paralel olarak niteliklerini önce geçici sonra kalıcı olarak kaybederler.

Yukarıdaki spesifik örnek üzerinden aktarılan tartışmalar sergilemektedir ki, Kentsel Tasarım, Mimarlık, Kentsel Planlama gibi bilim dallarının kentsel mekânların analiz edilme, planlama ve düzenleme çalışmalarında ortak bir dili olmayışı başarılı kentsel çevreler ortaya konmasında bir engeldir. Bu nedenle bu araştırmada kentsel çevrenin analiz edilmesi, tasarlanması ve oluşumundan sorumlu yukarıda sayılan disiplinlerin ortak bir dilde uzlaştırılması olanaklı olabilir mi sorusuna özellikle yanıt aranmaktadır.

Kentsel mekânın mevcut durumunun topolojik yapısının analiz edilmesinde kullanılan, 1984 yılından beri uzmanların irdelediği, çevre-davranış araştırmacılarının gerçeğe değil de algoritmalara dayalı olması nedeniyle eleştirdiği “Mekân dizimi” yönteminin iyileştirilerek bir ortak dil-araç haline getirilmesi bu araştırmacının başlıca eğileceği alandır.

Çevre-Davranış ve Yer Bilimci David Seamon (Seamon:2007), mekân dizimi araştırmalarının kentsel mekânda insan eylemlerinin ve deneyimlerinin sebeplerini anlamaya çalışmamasını eleştirir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Seamon (2007), yazısında da bahsettiği üzere mekân dizimi yöntemi, kentsel mekânı oluşturan yol bağlantılarının sadece topolojik yapısı üzerinden analizler gerçekleştirip bütünleşiklik, bağlanabilirlik, tercih, anlaşılabilirlik gibi ölçülebilir birimlere sayısal değerler vererek kentsel mekânın algılanabilirliğinin ve kullanım potansiyelinin belirlenebileceğini savunur. Seamon'a göre, mekân dizimi yöntemi ile fenomenoloji arasında kurulacak ilişki sayesinde kentsel dokudaki farklı dönemlerde yaşayan farklı kültür gruplarına ait insanların eylem ve deneyim gibi yaşam izlerinin belirlenmesine katkı sağlanabilir (Seamon, 2007:1-16).

Neo-liberal politikaların kent üzerindeki olumsuz etkileri sonucunda azalan ve hatta yok olan kamusal mekânların insan ilişkilerini de olumsuz etkilediği, toplumu parçaladığı, sosyal ve psikolojik refahı olumsuz yönde etkilediği gerekçesiyle kentlerin toplumsal mekânlarının korunması ve iyileştirilmesinin hedef alındığı bu araştırmada kent planlama, mimari tasarım, açık alan tasarımı ve peyzajı gibi konuları topluca ilgilendiren araştırma tekniklerinin geliştirilmesi en başta gereklidir. Bu nedenle araştırmada interdisipliner ve kapsamlı bir araştırma yöntemi ve ona bağlı bir teknikler silsilesi geliştirmek amaçlanmıştır.

Kentsel planlama ve yenileme çalışmalarında kamusal mekânların mevcut durumunun dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının geliştirilmesiyle kamusal ve sosyal mekânların daha başarılı işlev göreceği araştırmanın varsayımıdır. Buna bağlı olarak farklı yöntemleri birlikte kullanarak kamusal mekâna dair çok yönlü bir değerlendirme yapılabilir.

“Mekân dizimi yöntemi” sayesinde mekânsal kurgular analiz edilerek yaya veya taşıt hareketliliğini çekme potansiyeline sahip mekânlar belirlenmektedir. Kentsel mekânın planlama ve tasarım aşamasında mekân dizimi yönteminin aksiyel analizleri sayesinde ağ yollarının bütünleşiklik, bağlantılılık, anlaşılabilirlik, tercih değeri gibi parametreler belirlenerek çalışma performansı ortaya çıkarılmaktadır (Hillier, 1999:169-191).

“Görsel belirginlik yöntemi”nin temel amacı herhangi bir mekân içerisindeki bulunan belirginleşen nesnelerin konumunu öne çıkarıp, nesnelere arasındaki mesafelerin ölçümlerini hesaplamaktır (Itti & Koch, 2001:198). “Görsel belirginlik yöntemi” mekân içindeki nesnelerin renk, yoğunluk, yöneliş, biçim, büyüklük, hareket yönü gibi özelliklerini ön plana çıkarmaktadır (Itti & Koch, 2001:196).

Yöntem ortamdaki unsurların görsel belirginliğini temsil eden özellikleri tarayarak, en dikkat çekici konuma odaklanarak iki boyutlu belirginlik haritası oluşturmaktadır (Itti & Koch, 2001:198).

“Anket tekniği” sistematize hale dönüştürülmüş olup, bilimsel olarak saha ve klinik çalışmalar için tespit edilen araştırma hipotezlerine dair bilgi elde edebilmek amacıyla yaygın şekilde kullanımı tercih edilen bir bilgi toplama aracı olarak görev yapmaktadır (Tezcan, 2017:305-316).

Kamusal mekânların mevcut durumunun dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik boyutunu farklı bakış açılarıyla ele alan mekân dizimi yöntemi, görsel belirginlik yöntemi ve anket yönteminin bütünleşik olarak kullanılmasıyla kamusal mekânların işlevsel olarak olumlu ya da olumsuz yönleri karşılaştırmalı olarak tespit edilebilir ve benzerlik ya da farklılıkları ortaya koymak için karşılaştırmalar yapılabilir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Bu araştırmanın temel amacı olan kamusal mekânların korunması ve doğru tasarlanmasına yönelik bu çalışmada, araştırmanın ilk kısmında belirlenen araştırma sorunu dikkate alarak mekân dizimi yöntemiyle elde edilen verilere katkı sağlayarak kamusal mekânların mevcut durumunun dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeylerini ve kullanım tercih değerlerini kullanıcı ve mekân bütünleşmesiyle ilişkili olarak ölçen tasarıma yardımcı bir model geliştirmek amaçlanmıştır.

Bu amaca ulaşmak için bu araştırma kapsamında çalışma alanları olarak belirlenen kamusal mekânların mevcut durumunun dizimsel analizini mekân dizimi yöntemiyle; dizimsel ve biçimsel yapılarında algısal olarak belirginleşen alanların tespit edilmesini görsel belirginlik yöntemiyle; dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyi ve kullanım tercih değerine etki seviyesi anket yöntemiyle analiz edilmiştir.

Üç yöntem kullanılarak yapılan analiz çalışmasıyla elde edilen sonuçların birbirleriyle olan ilişkisi değerlendirilip, kamusal mekânların mevcut durumunun analiz edilmesinde mekân dizimi yöntemiyle elde edilen sonuçlara katkı sağlayan, birleştiren ve karşılaştıran bir model geliştirmek amaçlanmıştır.

Özetle, araştırma kapsamında belirlenen çalışma alanları analiz edilerek kamusal mekânlar hakkında objektif bir değerlendirme yapılması ve bilimsel bir verinin elde edilmesinin sağlanması bu araştırmanın hedefidir.

2. Araştırma Vakalarının Belirlenmesi

İBB (İstanbul Büyükşehir Belediyesi)'nin 2010 yılında kendi bünyesinde çalışan mimar ve kentsel planlamacılar ile yapmış olduğu anket çalışmasında İstanbul'da bulunan meydanlardan kent ölçeği ve önemi düşünülen 35 meydan ve İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın "Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" hedefini karşılayacak şekilde fiziksel ve kültürel yönden meydan olmaya elverişli 27 meydan önerisi "Ağırlıklandırılmış Ölçütler Yöntemi"yle değerlendirilmiştir (İBB, 2010:2). İBB'nin İstanbul'daki mevcut ve öneri meydanların anket analizleri sonucunda "kentsel simge odaklı meydanlar" kategorisindeki meydanların "seçilen yerin mekânsal bütünlüğü" ölçütüne göre anıtsal ve simgesel öğeler, mimari yapı ve çevresel bütünlük kriterinde yüksek puan aldığından dolayı bu çalışmadan elde edilen sonuçların çalışma alanlarının belirlenmesine yardımcı olmuştur. Çünkü kamusal mekânların algılanabilirlik düzeyinin bu mekânların mekânsal bütünlüğünün yüksek değerinde olmasıyla ilişki olduğu düşünülebilir.

İnsanların kamusal mekânlarda geçireceği zaman ile mekânın algılanabilirlik düzeyinin ilişkili olduğu varsayımıyla, sosyal mekânların ve donatıların kamusal mekânların algılanabilirlik düzeyini olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyeceği düşünülmektedir.

Bu düşünceyle bu çalışma kapsamında İBB'nin araştırması sonucunda mevcut alanlar içerisinde "kentsel simge odaklı meydanlar" kategorisinde en yüksek ve en düşük puanı alan iki meydan olan Sultanahmet ve Galata Meydan'larının incelenmesine karar verilmiştir. "Kentsel simge odaklı meydanlar" kategorisinde Sultanahmet Meydanı 124.42 puan, Galata Meydanı ise 47.85 puan almıştır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Aşağıdaki Şekil 1’de İBB’nin anket değerlendirilmesi sonucunda “Kentsel Simge Odaklı Meydanlar” kategorisinde yer alan meydanların isimleri almış olduğu puanlara göre listelenmektedir.

Şekil 1: Kentsel Simge Odaklı Meydanlar Kategorisi (İBB, 2010:20).

3. Alan Çalışması: Kamusal Mekânların Mevcut Durumlarının Dizimsel, Biçimsel ve Algılanabilirlik Boyutunda Analizi

Alan çalışmasında kamusal mekânların mevcut durumunun algılanabilirlik düzeyinin analiz edilmesi çalışmalarında kullanılan mekân dizimi yöntemiyle elde edilen sonuçlara katkı sağlayan ve destekleyen görsel belirginlik yöntemi ve anket araştırmasıyla elde edilen sonuçların birlikte yorumlanarak bir model oluşturmak amaçlanmıştır.

3.1. Çalışma Alanlarının Mekân Dizimi Yöntemi ile Aksiyel Analizi

Bir kentin veya yerleşimin, bütünleşik ve ayrışık mekânlarının ortaya koyulması yeni tasarımlar için altlık oluşturma potansiyeline sahiptir. Örneğin mekân dizimi yöntemi aksiyel ve görünürlük haritaları yardımı ile konut ve ticaret alanı ilişkisine karar verilebilir; ticaret alanlarının konumlarına, kent ile ilişkisine, yeni açılacak bir aksın kent ile nasıl bütünleşeceğine karar verilebilir.

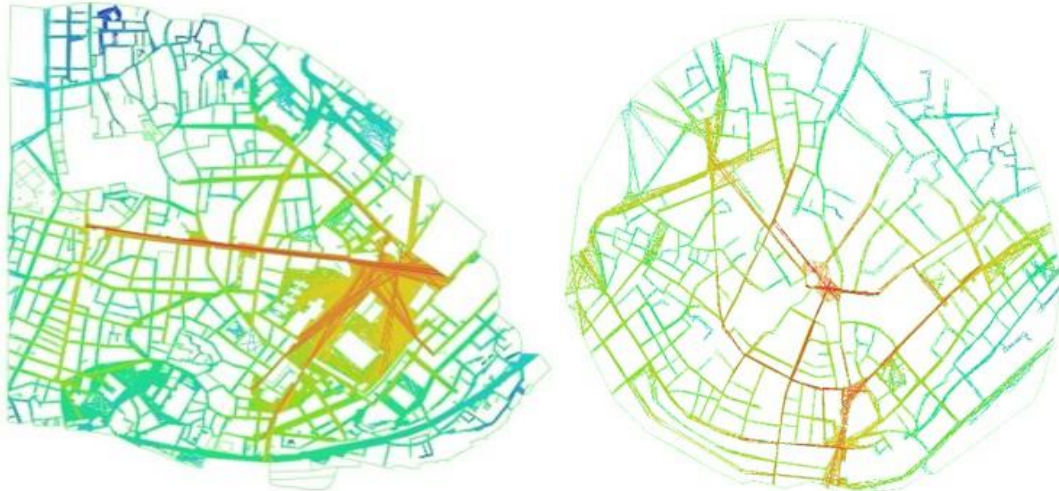
Bu araştırma kapsamında mekân dizimi analiz yönteminin uygulama yazılımı olan DepthMap programı kullanılarak Sultanahmet ve Galata Meydan’larının mekânsal organizasyonlarına dair aksiyel (axial) analizler olan bütünleşme (integration), bağlantılılık (connectivity), anlaşılabilirlik (intelligibility), tercih (choice) analiz değerlerinin hesaplamaları yapılmış; elde edilen değerler üzerinden yorumlamalar yapılmıştır. Aşağıdaki Tablo1’de Sultanahmet ve Galata Meydan’larının mekân dizimi aksiyel (axial) analiz sonuçları gösterilmektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo1: Sultanahmet ve Galata Meydan'larının Mekân Dizimi Aksiyel (Axial) Analiz Sonuçları

ANALİZ TÜRÜ	SULTANAHMET MEYDANI			GALATA MEYDANI		
	MİNİMUM	AVERAGE	MAXİMUM	MİNİMUM	AVERAGE	MAXİMUM
AKSİYEL (AXİAL) BÜTÜNLEŞME (INTEGRATION) HH (GLOBAL)	1.1992	2.60733	4.80148	0.866308	1.99787	2.96095
BAĞLANTILILIK (CONNECTİVİTY)	2	198.335	1989	3	58.5745	273
ANLAŞILABİLİRLİK (INTELLİGİBİLİTY)	-	0.55	-	-	0.37	-
TERCİH (CHOICE)	0	89437.7	2.39963E+11	0	15282.7	927477

Mekân dizimi aksiyel bütünleşme değeriyle ana ulaşım aksları ve yaya hareketliliği belirtilmektedir. Mekân dizimi analizlerine göre en bütünleşik mekân, kırmızı ile gösterilirken en ayrılmış diğer bir ifadeyle en derin mekân ya mavi ya da mor renk kullanılarak belirtilir (Hillier, 1996:119). Aşağıdaki Şekil 2 ve Şekil 3'te Sultanahmet ve Galata Meydan'larının aksiyel bütünleşme (axial integration) haritaları gösterilmektedir.

Şekil 2: Sultanahmet Meydanı Aksiyel Bütünleşme (Axial Integration) Haritası, (solda),
Şekil 3: Galata Meydanı Aksiyel Bütünleşme (Axial Integration) Haritası, (sağda).

Bu çalışması kapsamında çalışma alanlarında uygulanan mekân dizimi analizleri sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın aksiyel bütünleşme, bağlantılılık, anlaşılabilirlik, tercih değerleri Galata Meydanı'na göre yüksek değerlerde çıkmaktadır.

Mekân dizimi aksiyel analiz değerleri ile kullanım tercihi arasında güçlü bir bağ vardır. Bir bölgenin aksiyel analiz değerleri yüksek ise o alanın kullanım tercihi değerinin de yüksek olma olasılığı daha çok olmaktadır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

3.2. Çalışma Alanlarının Görsel Belirginlik Yöntemi ile Yöneliş, Yoğunluk ve Büyüklük Özelliklerinin Algılanabilirlik Analizi

Bu araştırma kapsamındaki örnek alanları olan Sultanahmet ve Galata Meydan'larının doku ölçeği genelinde "tekrar etmeyen", "belirginleşen" ve yaya hareketleri sürecinde biçimsel olarak "dikkati çekebilen" alt bölgeler tespit edilerek alanların Isı Haritaları (Heat Map) oluşturulmuştur. Isı Haritaları sayesinde Sultanahmet ve Galata Meydan'larının kent dokusunun insan hareketi üzerindeki algısal etkisinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için bu araştırma kapsamında, bir ortam içinde bulunan uyarıcı ve belirgin unsurların konumları ve birbirleri arasındaki mesafelerinin ölçülebilir değerler ve katsayılarla tanımlanmasını temel ilke edinen görsel belirginlik (visual salience) yönteminin uygulaması olan, Itti ve Koch (2001) algoritmasını esas alarak Walther ve Koch tarafından 2006 yılında üretilen ilk programı olan Saliency Toolbox yazılımını ve Matrix Laboratory (MATLAB) yazılımını kullanarak çalışma alanları analiz edilmiştir. Görsel belirginlik yönteminin bileşenlerindeki (renk, yöneliş, yoğunluk ve büyüklük, biçimsel vb.) en çok belirginleşen ve dikkati uyarıcı unsurlar belirginlik derecesine göre ısı haritasında zıt renklerle, yoğunlukla soğuk renklerden (az yoğunluk) sıcak renklere (çok yoğunluk) veya açık renklerden (az yoğunluk) koyu renklerden (çok yoğunluk) şeklinde ifade edilir (Le Meur vd., 2006:805). Aşağıdaki Şekil 4 ve Şekil 5'te Sultanahmet ve Galata Meydan'larının görsel belirginlik ısı haritaları gösterilmektedir.

Şekil 4: Sultanahmet Meydanı Görsel Belirginlik Isı Haritası (Heat Map), (solda).

Şekil 5: Galata Meydanı Görsel Belirginlik Isı Haritası (Heat Map), (sağda).

Sultanahmet ve Galata Meydan'larında görsel olarak belirginleşen alanlar genelde bölgesel olarak açık alan, bina biçimi veya yapı adası ve yol genişliklerinin farklılaşmaları şeklinde ortaya çıkmaktadır.

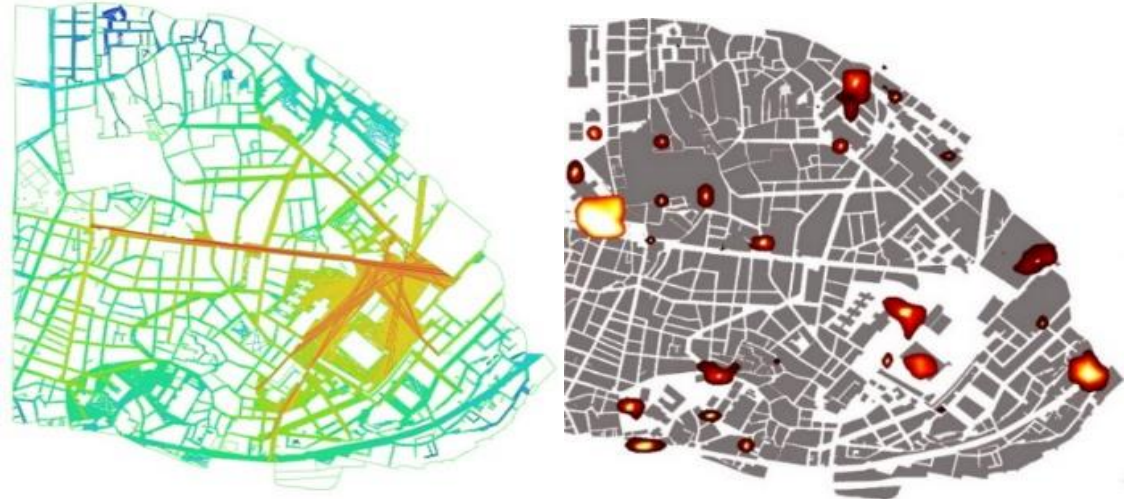
Sultanahmet Meydanı'nın Galata Meydanı'na göre yerleşim dokusu içinde yer alan düzgün geometrik biçimlerin fazla tekrar etmesi nedeniyle dizimsel ve biçimsel belirginlik çoğu zaman devamlılık sağlamamaktadır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Bu çalışması kapsamında çalışma alanlarında uygulanan görsel belirginlik analizinde Galata Meydanı'nın yerleşim dokusunun hem yol uzunluk ve genişliklerinin hem de yapı adalarının dizimsel ve biçimsel farklılaşması nedeniyle doku genelinde Sultanahmet Meydanı'na göre daha fazla algısal olarak belirgin ve ayrışık seviyede olduğu görülmektedir.

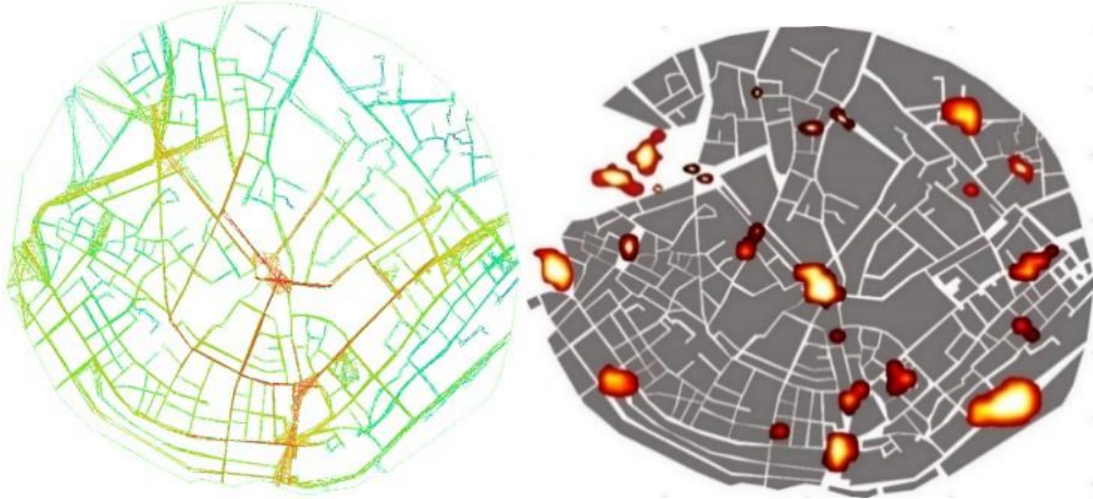
Mekân dizimi aksiyel analizi sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın Galata Meydanı'na göre kamusal ve ticaret alanlarının daha fazla olduğu, yerli ve yabancı etkileşiminin, karşılaşma potansiyelinin yüksek olduğu, herkes tarafından en çok tercih edilen akslar olduğu anlaşılmaktadır. Galata Meydanı'nın ise Sultanahmet Meydanı'na göre ticaret fonksiyonunun daha az olduğu veya bulunmadığı, daha çok konut alanlarından oluştuğu görülmektedir.

Görsel belirginlik analizinin uygulandığı Sultanahmet ve Galata Meydanı'nda belirginleşen ve ayrışan bölgelerin mekân dizimi yöntemiyle elde edilen sonuçlarla karşılaştırılıp kullanım tercihine etkisinin olup olmadığı değerlendirilmiştir. Aşağıdaki Şekil 6 ve Şekil 7'de Sultanahmet Meydanı'nın aksiyel bütünleşme (axial integration) ve görsel belirginlik ısı haritaları gösterilmektedir.

Şekil 6: Sultanahmet Meydanı Aksiyel Bütünleşme (Axial Integration) Haritası, (solda),
Şekil 7: Sultanahmet Meydanı Görsel Belirginlik Isı Haritası (Heat Map), (sağda).

Aşağıdaki Şekil 8 ve Şekil 9'da Galata Meydanı'nın aksiyel bütünleşme (axial integration) ve görsel belirginlik ısı haritaları gösterilmektedir.

Şekil 8: Galata Meydanı Aksiyel Bütünleşme (Axial Integration) Haritası, (solda).
Şekil 9: Galata Meydanı Görsel Belirginlik Isı Haritası (Heat Map), (sağda).

Kentsel doku içerisindeki bir alan görsel belirginlik analiziyle oluşturulan ısı haritasında dizimsel ve biçimsel olarak daha belirginleşip ayrışsa da mekândaki algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyine göre o mekânın kullanım tercih değeri değişebilir.

Dizimsel ve biçimsel olarak kentsel dokuda belirginleşen alanlar, doku içinde hareket eden yayalar için alışılmadık bir etki yaratabildiği için bu alanların kullanım tercih değerlerini sadece dizimsel ve biçimsel yapılarının özellikleri ile açıklamak bu noktada yeterli olmayabilir.

Doku içindeki bir alan, dizimsel ve biçimsel olarak farklılaşsa dahi, mekânın işlevine ve mekândaki algısal uyarıcılarının yoğunluğuna bağlı olarak kullanım tercih değeri değişebilmektedir. Bu nedenle araştırma kapsamında yürütülen anket araştırmasıyla kamusal mekânların dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyleri ölçülüp, bu düzeylerin kullanım tercih değerlerini hangi derecede etkilendiğinin cevaplarını bulmak amaçlanmıştır.

3.3. Çalışma Alanlarının Algılanabilirlik Düzeyinin Kullanım Tercih Değerlerine Etkisinin Anket Yöntemiyle Analizi

Bu araştırma kapsamında anket araştırmasında oluşturulan sorular kullanıcılara sorularak alınan cevaplar neticesinde Sultanahmet ve Galata Meydan'larının dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyinin kullanım tercih değerlerine etkisinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Anket araştırması sonucunda elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilip gruplanarak çizelgeler halinde aşağıda gösterilmektedir. Aşağıdaki Şekil 10 ve Şekil 11'de Sultanahmet ve Galata Meydan'ları gösterilmektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Şekil10: Sultanahmet Meydanı (Url-2)

Şekil11: Galata Meydanı (Url-3)

Bu araştırmada anket araştırması kapsamında kamusal mekânların dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyi ve kullanım tercih değeri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla anket hipotezleri oluşturulmuştur.

H1: Kamusal mekânın dizimsel ve biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyi arttıkça kullanım tercih değeri artar.

H2: Kamusal mekânın algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi arttıkça kullanım tercih değeri artar.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Anket araştırma hipotezlerine yanıt bulmak amacıyla anket araştırmasının bağımsız değişkenleri: Kamusal mekânın dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyidir. Bağımlı değişkeni ise kullanım tercihi olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki Tablo 2’de anket araştırmasının bağımsız ve bağımlı değişkenleri gösterilmektedir.

Tablo 2: Anket Araştırmasının Bağımsız ve Bağımlı Değişkenleri

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken
Kamusal mekânın dizimsel ve biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyi	Kullanım tercih değeri
Kamusal mekânın algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi	Kullanım tercih değeri

Anket araştırmasının birinci bölümünde kullanıcılara sorular sorularak çalışma alanlarının dizimsel ve biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyinin mekânsal açısından kullanım tercihi, geliş sıklıkları, mekân içerisinde geçirdikleri süre ve ulaşım araçları değerlerine etkisini belirlenmek amacıyla ikili formülasyon çerçevesinde kamusal mekânın algısal / kavrayışsal ve sosyal / davranışsal boyutları Likert ölçeğinde değerlendirilmiştir.

Bu bölümde Likert ölçeğinde yedili değerlendirme sistemi üzerinden 1’den 7’ ye kadar (Çok kötü:1, Kötü:2, Biraz kötü:3, Normal:4, Biraz iyi:5, İyi:6, Çok iyi:7) olacak şekilde kullanıcıların çalışma alanlarını değerlendirmeleri istenmiştir.

Anket araştırmasının ikinci bölümünde kullanıcılara sorular sorularak çalışma alanlarının dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyinin mekânsal açısından kullanım tercihi, geliş sıklıkları, mekân içerisinde geçirdikleri süre değerlerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu bölümde Likert ölçeğinde yedili değerlendirme sistemi üzerinden 1’den 7’ ye kadar (Çok az:1, Az:2, Biraz:3, Normal:4, Biraz fazla:5, Fazla:6, Çok fazla:7) olacak şekilde kullanıcıların çalışma alanını değerlendirmeleri istenmiştir.

3.3.1. Sultanahmet ve Galata Meydan’larının Algılanabilirlik Düzeyi Analizi

Anket araştırmasının birinci bölümünde çalışma alanlarının algısal ve kavrayışsal özellikleri, sosyal ve davranışsal özellikleri ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla kullanıcılara sorulan sorulara verilen cevapların dağılım oranları aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir. Aşağıdaki Tablo 3’te anket çalışması sonucunda Sultanahmet ve Galata Meydan’larının algısal ve kavrayışsal özelliklerinin aldığı değerler gösterilmektedir.

Tablo 3: Sultanahmet ve Galata Meydan’larının Algısal ve Kavrayışsal Özellikleri

Meydanlar	Kişi sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata	t df	p
Sultanahmet	387	4,38	1,149	0,058	733,537	0,000
Galata	378	3,53	0,916	0,047	-11,362	

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Algısal ve kavrayışsal özellikler meydanlar arasında %99 güven düzeyinde farklılık göstermektedir ($\mu G=3.53$, $\mu S=4.38$, $p=0.000$).

Algısal ve kavrayışsal özellik değerleri likert ölçeğinde 1'den 7' ye kadar (Çok kötü:1, Kötü:2, Biraz kötü:3, Normal:4, Biraz iyi:5, İyi:6, Çok iyi:7) olacak şekilde derecelendirilmiştir.

Çalışma alanlarında kullanıcılara uygulanan anket araştırması sonucunda Sultanahmet Meydanı ve algısal ve kavrayışsal özelliklerin yeterliliği ve uygunluğu Galata Meydanı'na göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir. Aşağıdaki Tablo 4'te anket çalışması sonucunda Sultanahmet ve Galata Meydan'larının sosyal ve davranışsal özelliklerinin aldığı değerler gösterilmektedir.

Tablo 4: Sultanahmet ve Galata Meydan'larının Sosyal ve Davranışsal Özellikleri

Meydanlar	Kişi Sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata	t df	p
Sultanahmet	387	4,21	1,132	0,058	756,824	0,000
Galata	378	3,41	1,009	0,052	-10,319	

Sosyal ve davranışsal özellikler meydanlar arasında %99 güven düzeyinde farklılık göstermektedir ($\mu G=3.41$, $\mu S=4.21$, $p=0.000$).

Sosyal ve davranışsal özellik değerleri likert ölçeğinde 1'den 7' ye kadar (çok kötü:1, kötü:2, biraz kötü:3, normal:4, biraz iyi:5, iyi:6, çok iyi:7) olacak şekilde derecelendirilmiştir.

Çalışma alanlarında kullanıcılara uygulanan anket araştırması sonucunda Sultanahmet Meydanı ve çevresindeki sosyal ve davranışsal özelliklerin yeterliliği ve uygunluğu Galata Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir. Aşağıdaki Tablo 5'te anket çalışması sonucunda Sultanahmet ve Galata Meydan'larının algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyinde aldığı değerler gösterilmektedir.

Tablo 5: Sultanahmet ve Galata Meydan'larının Algısal Uyarıcıların Algılanabilirlik Düzeyi

Meydanlar	Kişi Sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata	t df	p
Sultanahmet	387	4,38	0,859	0,044	749,085	0,000
Galata	378	3,95	0,732	0,038	-7,337	

Algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi meydanlar arasında %99 güven düzeyinde farklılık göstermektedir ($\mu G=3.95$, $\mu S=4.38$, $p=0.000$).

Algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyleri Likert ölçeğinde 1'den 7'ye kadar (Çok az:1, Az:2, Biraz:3, Normal:4, Biraz fazla:5, Fazla:6, Çok fazla:7) olacak şekilde derecelendirilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Çalışma alanlarında kullanıcılara uygulanan anket araştırması sonucunda Sultanahmet Meydanı'ndaki algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi Galata Meydanı'na göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

3.3.2. Sultanahmet ve Galata Meydan'larının Kullanım Tercih Değerleri Analizi

Anket araştırmasında çalışma alanlarının dizimsel, biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyleri ile kullanım tercih değerleri, geliş sıklığı tercih değerleri, geçirilen süre, ulaşım tercih değerlerinin belirlenmesi amacıyla kullanıcılara sorulan sorulara verilen cevapların dağılım oranları aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir. Aşağıdaki Tablo 6'da anket çalışması sonucunda Sultanahmet ve Galata Meydan'larına gelen kullanıcıların kullanım tercih değerleri gösterilmektedir.

Tablo 6: Sultanahmet ve Galata Meydan'larına Gelen Kullanıcıların Kullanım Tercih Değerleri

Çalışma alanına (en çok) ne amaçla geliyorsunuz? (Turistik gezinti, Alışveriş yapmak, Yürüyüş yapmak, Oturup dinlenmek, Birini beklemek, Diğer).	Seçenekler	Galata	Sultanahmet	Ortalama
	Turistik gezinti	69,0%	64,6%	66,8%
	Alışveriş yapmak	2,1%	2,3%	2,2%
	Yürüyüş yapmak	2,4%	4,7%	3,5%
	Oturup dinlenmek	1,6%	9,6%	5,6%
	Birisiyle buluşmak	19,6%	7,2%	13,4%
	Diğer (Geçiş güzergâhı, işe gidiş-geliş amaçlı, vb.)	5,3%	11,6%	8,5%
Total		100,0%	100,0%	100,0%

Meydanlar arasında ziyaretçilerin geliş amaçlarına göre dağılım bakımından %99 güven düzeyinde farklılık söz konusudur (Kikare=55.907, df=5, p=0.000).

Anket analizi sonucunda çalışma alanına en çok ne amaçla geliyorsunuz? Sorusuna katılımcıların alışveriş yapmak, yürüyüş yapma, oturup dinlenme ve diğer aktivite seçeneklerine verdikleri cevap oranları Sultanahmet Meydanı ve çevresinin Galata Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

Bu sonuç doğrultusunda Sultanahmet Meydanı ve çevresinin ticari, gündelik yaşam ve geçiş güzergâhı açısından Galata Meydanı ve çevresine göre daha elverişli mekânlardan oluştuğu, kullanıcıların bu amaçlarla bölgeyi tercih ettiği söylenebilir.

Turistik gezinti, birisiyle buluşmak cevap oranları ise Galata Meydanı ve çevresinin Sultanahmet Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

Bu sonuç, Galata Meydanı ve çevresinin daha çok turistik gezinti ve birisiyle buluşmak amacıyla kullanıcılar tarafından tercih edildiği göstermektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Galata Meydanı ve çevresindeki yeme-içme ve sosyal alanlarının sayısı Sultanahmet Meydanı ve çevresine göre daha fazla olduğundan Galata Meydanı'nda birisiyle buluşmak seçeneğinin oranının yüksek çıktığı söylenebilir. Ayrıca Galata Meydanı'nda farklı dini inanışlara ait mekânların Sultanahmet Meydanı'na göre daha fazla oluşu sayesinde Galata Meydanı'nın turistik gezinti için daha uygun bir alan olduğu söylenebilir. Genel değerlendirme olarak kamusal mekânların etrafında ne kadar çok ticari, gündelik aktivite, yeme-içme, turistik mekânlar; sosyal alan ve donatılar varsa daha çok tercih edildiği sonucu çıkarılabilir. Aşağıdaki Tablo 7'de anket çalışması sonucunda Sultanahmet ve Galata Meydan'larına gelen kullanıcıların geliş sıklığı tercih değerleri gösterilmektedir

Tablo7: Sultanahmet ve Galata Meydan'larına Gelen Kullanıcıların Geliş Sıklığı Tercih Değerleri

Çalışma alanına ne sıklıkla geliyorsunuz?	Seçenekler	Galata	Sultanahmet	Ortalama
	İlk Defa	18,8%	8,3%	13,5%
	Her gün	2,7%	8,3%	5,5%
	Haftada iki ya da üç gün	4,8%	9,6%	7,2%
	Haftada bir gün	5,0%	9,3%	7,2%
	Ayda iki gün	6,9%	8,0%	7,5%
	Ayda bir gün	10,1%	10,6%	10,3%
	İki Ayda bir gün	9,5%	15,2%	12,4%
	Üç ayda bir gün ya da nadir	42,2%	30,7%	36,4%
	Total		100,0%	100,0%

Meydanlar arasında ziyaretçilerin geliş sıklıklarına göre dağılım bakımından %99 güven düzeyinde farklılık söz konusudur (Kikare=49.863, df=7, p=0.000).

Anket analizi sonucunda çalışma alanına ne sıklıkla geliyorsunuz? Sorusuna katılımcıların her gün, haftada iki ya da üç gün, haftada bir gün, ayda iki gün, ayda bir gün, iki ayda bir gün seçeneklerine verdikleri cevap oranları Sultanahmet Meydanı ve çevresinin Galata Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

İlk defa ve 3 ayda bir gelenlerin cevap oranı ise Galata Meydanı ve çevresinin Sultanahmet Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir. Bu sonuç Sultanahmet Meydanı ve çevresinin Galata Meydanı ve çevresine göre daha çok sıklıkla insanlar tarafından kullanıldığını göstermektedir. Aşağıdaki Tablo 8'de anket çalışması sonucunda Sultanahmet ve Galata Meydan'larına gelen kullanıcıların meydanadaki geçirilen süre tercih değerleri gösterilmektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo 8: Sultanahmet ve Galata Meydan'larına Gelen Kullanıcıların Meydandaki Geçirilen Süre Tercih Değerleri

Çalışma alanında ne kadar süre geçirirsiniz?	Seçenekler	Galata	Sultanahmet	Ortalama
	0-30 dakika	19,6%	5,5%	12,5%
	31dakika - 1 saat	33,9%	20,5%	27,1%
	61 dakika - 2 saat	27,5%	36,9%	32,2%
	121 dakika - 3 saat	11,1%	20,8%	16,0%
	181 dakika ve üstü	7,9%	16,4%	12,2%
Total		100,0%	100,0%	100,0%

Meydanlar arasında ziyaretçilerin meydanda kalma sürelerine göre dağılım bakımından %99 güven düzeyinde farklılık söz konusudur (Kikare=70.525, df=4, p=0.000).

Anket analizi sonucunda çalışma alanında ne kadar süre geçirirsiniz? Sorusuna katılımcıların 61 dakika - 2 saat, 121 dakika - 3 saat, 181 dakika ve üstü seçeneklerine verdikleri cevap oranları Sultanahmet Meydanı ve çevresinin Galata Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

1 saat ve altı zaman geçirenlerin cevap oranı Galata Meydanı ve çevresinin Sultanahmet Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

Genel sonuç olarak Sultanahmet Meydanı ve çevresine gelen kullanıcıların Galata Meydanı ve çevresine gelen kullanıcılardan fazla süre geçirdiğini göstermektedir.

Bu sonuçtan, Sultanahmet Meydanı ve çevresinin Galata Meydanı ve çevresine göre gündelik yaşam açısından (Alışveriş yapmak, yürüyüş yapmak ve oturup dinlenmek, vb.) elverişli mekân, sosyal alan ve donatı sayısının daha fazla oluşunun meydanda geçirilen süre tercih değerlerinde etkili olduğu söylenebilir.

Ayrıca Sultanahmet Meydanı ve çevresinin Galata Meydanı ve çevresine göre ölçek açısından daha büyük ve yapıların diziliş yoğunluğunun daha az oluşu nedeniyle kullanıcıların meydandaki mekânlara erişilebilmesinin daha çok zaman alacağından ölçek etkeninin de meydanda geçirilen süre tercih değerlerini etkilediği söylenebilir. Aşağıdaki Tablo 9'da anket çalışması sonucunda Sultanahmet ve Galata Meydan'larına gelen kullanıcıların ulaşım tercih değerleri gösterilmektedir.

Tablo9: Sultanahmet ve Galata Meydan'larına Gelen Kullanıcıların Ulaşım Tercih Değerleri

Çalışma alanına gelirken kullandığınız ulaşım aracı nedir?	Seçenekler	Galata	Sultanahmet	Ortalama
	Yürüyerek	30,4%	15,3%	22,8%
	Özel Araç	7,2%	17,7%	12,5%
	Bisiklet veya Motosiklet	0,3%	1,6%	0,9%
	Toplu Taşıma	60,8%	63,9%	62,3%
	Diğer (Elektrikli araçlar, vb.)	1,3%	1,6%	1,5%
Total		100,0%	100,0%	100,0%

Meydanlar arasında ziyaretçilerin meydana geliş şekillerine göre dağılım bakımından %99 güven düzeyinde farklılık söz konusudur (Kikare=39.313, df=4, p=0.000).

Anket analizi sonucunda çalışma alanına gelirken kullandığınız ulaşım aracı nedir? Sorusuna katılımcıların özel araç, bisiklet veya motosiklet, toplu taşıma ve diğer (Elektrikli araçlar, vb.) seçeneklerine verdikleri cevap oranları Sultanahmet Meydanı ve çevresinin Galata Meydanı ve çevresine göre daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

Yürüyerek gelme cevap oranları ise Galata Meydanı ve çevresinde Sultanahmet Meydanı ve çevresine gelen kullanıcıların daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

Galata Meydanı'nın Sultanahmet Meydanı'na göre çevresindeki yollarının darlığı, park yeri alanının az sayıda oluşu ve eğimli araziye sahip oluşu kullanıcıların özel araçla ulaşım sağlamasını zorlaştırabilmektedir. Galata Meydanı'na özel araçla direkt ulaşımın zor olması nedeniyle kullanıcıların önce toplu taşıma araçlarını kullanıp, ardından yürüyerek meydana erişim sağladığı söylenebilir. Bu sebepten dolayı Galata Meydanı'na yürüyerek ulaşım tercih skorunun Sultanahmet Meydanı'na göre yüksek değerde çıktığı görülmektedir.

Ayrıca bisiklet veya motosiklet ulaşım tercih değerinin Galata Meydanı'nın Sultanahmet Meydanı'na göre oldukça düşük skorda olduğu görülmektedir.

Genel değerlendirme olarak meydanların topografya özelliklerinin ulaşım tercihinde önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Bu sonuçlar Sultanahmet Meydanı ve çevresine ulaşım seçeneklerinin Galata Meydanı ve çevresine göre daha fazla olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Sultanahmet ve Galata Meydan'larının Algılanabilirlik Düzeyleri ile Kullanım Tercihi Arasındaki İlişki Analizi

Anket araştırmasının ikinci bölümünde çalışma alanlarının dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyinin mekânsal açılarından kullanım tercihi, geliş sıklıkları, mekân içerisinde geçirdikleri süre değerlerine etkisinin belirlenmesi amacıyla kullanıcılara sorulan sorulara verilen cevapların dağılım oranları aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Sultanahmet ve Galata Meydan'larının dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyleri ile kullanım tercihi arasındaki ilişki analizinde grupların veri sayıları düşük olduğu için ortalama % 95 güven aralığında olan Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 10'da anket çalışması sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın algılanabilirlik düzeyinin kullanım tercihi arasındaki ilişki analiz değerleri gösterilmektedir.

Tablo 10: Sultanahmet Meydanı'nın Algılanabilirlik Düzeyinin Kullanım Tercihi Arasındaki İlişki Analizi

Sultanahmet Meydanı Kullanım Tercihi	Kişi Sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata	Alt Sınır	Üst Sınır	En az	En çok	KW-H df p	
Algısal Uyarıcıların Algılanabilirlik Düzeyi	Turistik gezinti	250	4,43	0,877	0,055	4,32	4,54	2,20	6,50	6,1145 0,295
	Alışveriş yapmak	9	4,00	0,777	0,259	3,41	4,60	2,42	5,25	
	Yürüyüş yapmak	18	4,06	0,529	0,125	3,80	4,32	3,10	5,15	
	Oturup dinlenmek	37	4,34	0,850	0,140	4,05	4,62	2,83	6,35	
	Birisiyle buluşmak	28	4,44	0,843	0,159	4,11	4,77	2,70	5,90	
	Diğer	45	4,28	0,885	0,132	4,01	4,54	2,05	6,15	
	Total	387	4,38	0,859	0,044	4,29	4,46	2,05	6,50	
Sosyal ve Davranışsal Özellikler	Turistik gezinti	250	4,28	1,142	0,072	4,14	4,42	1,00	7,00	5,6115 0,346
	Alışveriş yapmak	9	3,89	1,102	0,367	3,05	4,74	2,10	5,50	
	Yürüyüş yapmak	18	4,23	0,871	0,205	3,79	4,66	2,70	6,00	
	Oturup dinlenmek	37	4,21	1,087	0,179	3,85	4,57	1,40	6,33	
	Birisiyle buluşmak	28	4,26	1,147	0,217	3,81	4,70	1,00	5,90	
	Diğer	45	3,86	1,176	0,175	3,50	4,21	1,50	6,30	
	Total	387	4,21	1,132	0,058	4,10	4,32	1,00	7,00	
Algısal ve Kavrayışsal Özellikler	Turistik gezinti	250	4,44	1,164	0,074	4,29	4,58	1,20	7,00	
	Alışveriş yapmak	9	3,60	0,869	0,290	2,93	4,27	2,00	4,78	
	Yürüyüş yapmak	18	4,59	0,798	0,188	4,20	4,99	3,00	6,00	

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

	Oturup dinlenmek	37	4,25	1,173	0,193	3,86	4,65	1,38	6,20	6,2215
	Birisiyle buluşmak	28	4,38	1,132	0,214	3,95	4,82	2,20	6,80	0,285
	Diğer	45	4,25	1,197	0,178	3,89	4,61	1,00	6,70	
	Total	387	4,38	1,149	0,058	4,27	4,50	1,00	7,00	

Algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyine ilişkin skor kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılık göstermemektedir ($\mu_{TG}=4.43$, $\mu_{AY}=4.00$, $\mu_{YY}=4.06$, $\mu_{OD}=4.34$, $\mu_{BB}=4.44$, $\mu_{Diğer}=4.28$, $p=0.295$)

Sosyal ve davranışsal özelliklere ilişkin skor kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılık göstermemektedir ($\mu_{TG}=4.28$, $\mu_{AY}=3.89$, $\mu_{YY}=4.23$, $\mu_{OD}=4.21$, $\mu_{BB}=4.26$, $\mu_{Diğer}=3.86$, $p=0.346$)

Algısal ve kavrayışsal özelliklere ilişkin skor kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılık göstermemektedir ($\mu_{TG}=4.44$, $\mu_{AY}=3.60$, $\mu_{YY}=4.59$, $\mu_{OD}=4.25$, $\mu_{BB}=4.38$, $\mu_{Diğer}=4.25$, $p=0.285$).

Aşağıdaki Tablo 11’de anket çalışması sonucunda Galata Meydanı’nın algılanabilirlik düzeyinin kullanım tercihi arasındaki ilişki analiz değerleri gösterilmektedir.

Tablo 11: Galata Meydanı’nın Algılanabilirlik Düzeyinin Kullanım Tercihi Arasındaki İlişki Analizi

Galata Meydanı Kullanım Tercihi		Kişi Sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata	Alt Sınır	Üst Sınır	En az	En çok	KW-H df p
Algısal Uyarıcıların Algılanabilirlik Düzeyi	Turistik gezinti	261	3,96	0,717	0,044	3,87	4,05	1,90	5,90	5,96950,309
	Alışveriş yapmak	8	4,52	0,672	0,238	3,96	5,09	3,90	5,55	
	Yürüyüş yapmak	9	3,89	1,157	0,386	3,00	4,78	2,30	5,75	
	Oturup dinlenmek	6	3,96	0,788	0,322	3,13	4,78	2,65	4,95	
	Birisiyle buluşmak	74	3,86	0,701	0,081	3,70	4,03	1,95	6,10	
	Diğer	20	4,05	0,794	0,178	3,68	4,42	2,80	5,80	
	Total	378	3,95	0,732	0,038	3,88	4,03	1,90	6,10	
Sosyal ve Davranışsal Özellikler	Turistik gezinti	261	3,36	0,959	0,059	3,24	3,47	1,00	6,30	
	Alışveriş yapmak	8	4,43	1,039	0,367	3,56	5,29	3,00	5,90	

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

	Yürüyüş yapmak	9	3,61	1,737	0,579	2,28	4,95	1,10	7,00	7,50 3 5 0,18 6
	Oturup dinlenmek	6	3,57	1,299	0,530	2,20	4,93	1,70	5,10	
	Birisiyle buluşmak	74	3,46	1,007	0,117	3,22	3,69	1,70	6,80	
	Diğer	20	3,42	1,058	0,237	2,92	3,91	1,70	5,60	
	Total	378	3,41	1,009	0,052	3,31	3,51	1,00	7,00	
Algısal ve Kavrayışsal Özellikler	Turistik gezinti	261	3,51	0,845	0,052	3,41	3,62	1,30	6,30	4,71 0 5 0,45 2
	Alışveriş yapmak	8	4,44	1,367	0,483	3,29	5,58	2,70	6,80	
	Yürüyüş yapmak	9	3,57	1,826	0,609	2,17	4,97	1,00	7,00	
	Oturup dinlenmek	6	3,38	0,791	0,323	2,55	4,21	2,00	4,10	
	Birisiyle buluşmak	74	3,53	0,897	0,104	3,32	3,74	1,00	6,80	
	Diğer	20	3,40	1,071	0,239	2,90	3,90	2,00	5,90	
	Total	378	3,53	0,916	0,047	3,44	3,62	1,00	7,00	

Algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyine ilişkin skor kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılık göstermemektedir ($\mu_{TG}=3.96$, $\mu_{AY}=4.52$, $\mu_{YY}=3.89$, $\mu_{OD}=3.96$, $\mu_{BB}=3.86$, $\mu_{Diğer}=4.05$, $p=0.309$)

Sosyal ve davranışsal özelliklere ilişkin skor kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılık göstermemektedir ($\mu_{TG}=3.36$, $\mu_{AY}=4.43$, $\mu_{YY}=3.61$, $\mu_{OD}=3.57$, $\mu_{BB}=3.46$, $\mu_{Diğer}=3.42$, $p=0.186$)

Algısal ve kavrayışsal özelliklere ilişkin skor kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılık göstermemektedir ($\mu_{TG}=3.51$, $\mu_{AY}=4.44$, $\mu_{YY}=3.57$, $\mu_{OD}=3.38$, $\mu_{BB}=3.53$, $\mu_{Diğer}=3.40$, $p=0.452$).

Her iki meydana kullanıcıların kullanım tercihleri algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi, sosyal davranışsal özellikleri, algısal ve kavrayışsal özellikleri ile ilgili skorları etkilememektedir.

3.3.4. Sultanahmet ve Galata Meydan'larının Algılanabilirlik Düzeyi ile Kullanıcıların Meydanlara Geliş Sıklığı Tercih Değerleri Arasındaki İlişki Analizi

Sultanahmet ve Galata Meydan'larının dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyleri ile kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerleri arasındaki ilişki analizinde bir grubun verileri normal dağılmadığından Man Whitney U testi kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 12'de anket çalışması sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın algılanabilirlik düzeyi ile kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerleri arasındaki ilişki analiz değerleri gösterilmektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo12: Sultanahmet Meydanı'nın Algılanabilirlik Düzeyi ile Kullanıcıların Meydana Geliş Sıklığı Tercih Değerleri Arasındaki İlişki Analizi

Sultanahmet Meydanı Ziyaret Edilme Yoğunluğu		Kişi Sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması	Man Whitney U Değeri	p
Algısal Uyarıcıların Algılanabilirlik Düzeyi	Nadir gelenler	282	4,38	0,864	0,051	14668	0,889
	Sık gelenler	105	4,39	0,852	0,083	-0,140	
Sosyal ve Davranışsal Özellikler	Nadir gelenler	282	4,27	1,152	0,069	13328	0,131
	Sık gelenler	105	4,07	1,067	0,104	-1,511	
Algısal ve Kavrayışsal Özellikler	Nadir gelenler	282	4,50	1,123	0,067	11802	0,002
	Sık gelenler	105	4,08	1,171	0,114	-3,070	

Sultanahmet Meydanı'nda algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi, kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerlerine göre farklılaşmamaktadır ($\mu_{NG}=4.38$, $\mu_{SG}=4.39$, $p=0.889$).

Sosyal ve davranışsal özellikler, kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerlerine göre farklılaşmamaktadır ($\mu_{NG}=4.27$, $\mu_{SG}=4.07$, $p=0.131$).

Algısal ve kavrayışsal özellikler, kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerlerine göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır ($\mu_{NG}=4.50$, $\mu_{SG}=4.08$, $p=0.002$).

Aşağıdaki Tablo 13'te anket çalışması sonucunda Galata Meydanı'nın algılanabilirlik düzeyi ile kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerleri arasındaki ilişki analiz değerleri gösterilmektedir.

Tablo 13: Galata Meydanı'nın Algılanabilirlik Düzeyi ile Kullanıcıların Meydana Geliş Sıklığı Tercih Değerleri Arasındaki İlişki Analizi

Galata Meydanı Ziyaret Edilme Yoğunluğu		Kişi Sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması	Man Whitney U Değeri	p
Algısal Uyarıcıların Algılanabilirlik Düzeyi	Nadir gelenler	330	3,94	0,707	0,039	6995	0,277
	Sık gelenler	47	4,08	0,887	0,129	-1,087	
Sosyal ve Davranışsal Özellikler	Nadir gelenler	330	3,36	0,967	0,053	6198	0,026
	Sık gelenler	47	3,76	1,231	0,180	-2,229	

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Algısal ve Kavrayışsal Özellikler	Nadir gelenler	330	3,51	0,852	0,047	7627	0,855
	Sık gelenler	47	3,65	1,290	0,188	-0,183	

Galata Meydanı'nda algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi, kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerlerine göre farklılaşmamaktadır ($\mu_{NG}=3.94$, $\mu_{SG}=4.08$, $p=0.277$).

Sosyal ve davranışsal özellikler, kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerlerine göre %95 güven düzeyinde farklılaşmaktadır ($\mu_{NG}=3.36$, $\mu_{SG}=3.76$, $p=0.026$).

Algısal ve kavrayışsal özellikler, kullanıcıların meydana geliş sıklığı tercih değerlerine göre farklılaşmamaktadır ($\mu_{NG}=3.51$, $\mu_{SG}=3.65$, $p=0.855$).

3 değişken için Sultanahmet Meydanı'na sık gelenlerin skoru Galata Meydanı'na göre daha yüksek değerde çıktığı görülmektedir.

Sultanahmet Meydanı'nda 3 değişkenden algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi haricindeki değişkenlerde sık gelenlerin skoru nadir gelenlerin skorundan daha düşüktür.

Sultanahmet Meydanı'nda sadece algısal ve kavrayışsal özellikler değişkeninde nadir gelen kişilerin skoru ile sık gelen kişilerin skoru arasındaki fark daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

Sultanahmet Meydanı'nın 3 değişken değerlerine bakıldığında sadece algısal ve kavrayışsal özellikler için geliş sıklıkları arasında fark anlamlıdır.

Sultanahmet Meydanı'nın algısal ve kavrayışsal özellikler değişkeninde nadir gelenlerin değeri ile sık gelenlerin değeri arasındaki farkın yüksek değerde çıkması, ölçek açısından Galata Meydanı'na göre daha büyük ölçekte ve çevresindeki yapıların diziliş yoğunluğunun daha az oluşu nedeniyle meydan ve çevresinin kullanıcılar tarafından algılanıp kavranılabilmesi Galata Meydanı'na göre daha fazla zaman alacağı ile açıklanabilir.

Genel değerlendirme olarak büyük ölçekte ve çevresindeki yapıların diziliş yoğunluğu az olan bir meydana nadir gelen kullanıcıların her gelişinde meydan ve çevresindeki nesnelere dikkatli bir şekilde analiz ederek algılamaya ve zihinlerinde mekânsal bütünlüğü sağlamaya çalıştığı söylenebilir. Büyük ölçekte olan bir meydana sık gelen kullanıcıların ise zihinlerinde meydan ve çevresindeki nesnelere mekânsal bütünlüğünü sağladığı için etrafına daha az dikkat ettiği söylenebilir.

Galata Meydanı'nda 3 değişkende de sık gelenlerin skorunun nadir gelenlerin skorundan daha yüksek sonuçta çıktığı görülmektedir.

Galata Meydanı'nda sadece sosyal ve davranışsal özellikler değişkeninde sık gelen kişilerin skoru ile nadir gelen kişilerin skoru arasındaki fark daha yüksek değerdedir.

Galata Meydanı'nın 3 değişken değerlerine bakıldığında sadece sosyal ve davranışsal özellikler için geliş sıklıkları arasında fark anlamlıdır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Galata Meydanı'nın sosyal ve davranışsal özellikler değişkeninde sık gelenlerin ile nadir gelenlerin değerleri arasındaki farkın yüksek değerde çıkması, Galata Meydanı'na sık gelen kullanıcıların daha çok birisiyle buluşmak ve sosyal mekânlardan yararlanmak, nadir gelen kullanıcıların ise genelde turistik gezinti yapmak için Galata Meydanı'nı tercih ettiği ile açıklanabilir.

3.3.5. Sultanahmet ve Galata Meydan'larının Algılanabilirlik Düzeyi ile Meydanlarda Geçirilen Süre Tercih Değerleri Arasındaki İlişki Analizi

Sultanahmet ve Galata Meydan'larının dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyleri ile meydanlarda geçirilen süre tercih değerleri arasındaki ilişki analizinde gruplar içinde normal dağılıma uymayan gruplar olduğundan Man Whitney U testi kullanılmıştır. Aşağıdaki Tablo 14'te anket çalışması sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın algılanabilirlik düzeyi ile meydana geçirilen süre tercih değerleri arasındaki ilişki analiz değerleri gösterilmektedir.

Tablo 14: Sultanahmet Meydanı'nın Algılanabilirlik Düzeyi ile Meydanda Geçirilen Süre Tercih Değerleri Arasındaki İlişki Analizi

Sultanahmet Meydanı'nda Geçirilen Süre		Kişi Sayısı	Ort ala ma Değ er	Std. Sapm a	Std. Hata Ortal amas ı	Man Whitney U Değ eri	p
Algısal Uyarıcıların Algılanabilirlik Düzeyi	1 saatten az	100	4,26	0,868	0,087	12622,0	0,089
	1 saat ve daha fazla	285	4,42	0,856	0,051	-1,701	
Sosyal ve Davranışsal Özellikler	1 saatten az	100	3,97	1,173	0,117	11725,5	0,008
	1 saat ve daha fazla	285	4,29	1,111	0,066	-2,638	
Algısal ve Kavrayışsal Özellikler	1 saatten az	100	4,20	1,215	0,121	12684,0	0,102
	1 saat ve daha fazla	285	4,44	1,123	0,067	-1,636	

Algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi meydana geçirilen süreye göre %90 güven düzeyinde farklılaşmaktadır ($\mu_{NG}=4.26$, $\mu_{SG}=4.42$, $p=0.089$).

Sosyal ve davranışsal özellikler meydana geçirilen süreye göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır ($\mu_{NG}=3.97$, $\mu_{SG}=4.29$, $p=0.008$).

Algısal ve kavrayışsal özellikler meydana geçirilen süreye göre farklılaşmamaktadır ($\mu_{NG}=4.20$, $\mu_{SG}=4.44$, $p=0.102$).

Aşağıdaki Tablo 15'te anket çalışması sonucunda Galata Meydanı'nın algılanabilirlik düzeyi ile meydana geçirilen süre tercih değerleri arasındaki ilişki analiz değerleri gösterilmektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo 15: Galata Meydanı'nın Algılanabilirlik Düzeyi ile Meydanda Geçirilen Süre Tercih Değerleri Arasındaki İlişki Analizi

Galata Meydanı'nda Geçirilen Süre	Kişi Sayısı	Ortalama Değer	Std. Sapma	Std. Hata Ortalama	Man Whitney U Değeri	p	
Algısal Uyarıcıların Algılanabilirlik Düzeyi	1 saatten az	202	3,87	0,686	0,048	15388,0	0,024
	1 saat ve daha fazla	176	4,05	0,772	0,058	-2,254	
Sosyal ve Davranışsal Özellikler	1 saatten az	202	3,24	0,909	0,064	14291,0	0,001
	1 saat ve daha fazla	176	3,61	1,084	0,082	-3,291	
Algısal ve Kavrayışsal Özellikler	1 saatten az	202	3,43	0,858	0,060	15622,5	0,042
	1 saat ve daha fazla	176	3,64	0,968	0,073	-2,033	

Algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi, meydanda geçirilen süreye göre %95 güven düzeyinde farklılaşmaktadır ($\mu_{NG}=3.87$, $\mu_{SG}=4.05$, $p=0.024$).

Sosyal ve davranışsal özellikler, meydanda geçirilen süreye göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır ($\mu_{NG}=3.24$, $\mu_{SG}=3.61$, $p=0.001$).

Algısal ve kavrayışsal özellikler, meydanda geçirilen süreye göre %95 güven düzeyinde farklılaşmaktadır ($\mu_{NG}=3.43$, $\mu_{SG}=3.64$, $p=0.042$).

Her iki meydanda 1 saat ve daha fazla süre kalan kullanıcıların 1 saatten az süre kalanlara göre algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi, sosyal ve davranışsal özellikler, algısal ve kavrayışsal özellikler skorları daha yüksektir.

Galata Meydanı'nda tüm değişkenlerde kalış süresine göre anlamlı fark varken Sultanahmet Meydanı'nda algısal ve kavrayışsal özellikler dışındaki değerlerde anlamlı fark söz konusudur.

Sultanahmet Meydanı'nın Galata Meydanı'na göre büyük ölçekte oluşu, kullanıcıların meydan ve çevresinin algılayıp kavrayabilmesi için meydanda daha fazla süre geçirmesinde önemli etken olarak gösterilebilir.

Ayrıca Sultanahmet Meydan ve çevresindeki yapıların diziliş yoğunluğunun az oluşu nedeniyle kullanıcıların bir yerden bir yere gidip mekânın bütünü zihinlerinde oluşturmalarının zaman alacak olması algısal ve kavrayışsal özelliklerin meydanda geçirilen süreye göre Sultanahmet Meydanı'nda farklılaşmadığı söylenebilir.

Genel değerlendirme olarak meydan ve çevresinde geçirilen süre arttıkça kullanıcılar tarafından meydan ve çevresi daha fazla analiz edilir ve etraftaki algılanan nesne sayısının da buna paralel olarak arttığı söylenebilir.

4. Sonuçların Değerlendirilmesi ve Öneriler

Kamusal mekânların değerlendirmesinin yollarının bulunması, planlama ve kentsel tasarım uygulamalarına değerli bir katkı sağlayarak daha sosyal ve yaşanabilir kentsel mekânların inşa edilmesine yol açacaktır. Bu çalışma, halka açık mekânların kalitesini, başarısını veya başarısızlığını ölçmek ve değerlendirmenin pratik bir yolunu bulmak için bir araç sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı giriş bölümünde bahsedildiği gibi kamusal mekânların mevcut durumunun algılanabilirlik düzeyinin analiz edilmesinde çoklu yöntem ve tekniklerin bir arada kullanılarak mekân dizimi yönteminin daha anlamlı ve gerçekçi hale gelmesine yardımcı olmaktadır.

Bu araştırma kapsamında kamusal mekânların mevcut durumunun algılanabilirlik düzeyinin analiz edilmesi çalışmalarında kullanılan mekân dizimi yöntemiyle elde edilen sonuçlara katkı sağlayan ve destekleyen görsel belirginlik yöntemi ve anket araştırmasıyla elde edilen sonuçların birlikte yorumlanarak bir model oluşturulmuştur.

Bu çalışması kapsamında geliştirilen modeli test etmek için çalışma alanları olarak belirlenen Sultanahmet ve Galata Meydan'larının mevcut durumunun dizimsel ve biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyi mekân dizimi ve görsel belirginlik yöntemiyle incelenip dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyi ve bu düzeyin kullanım tercih değerine etki seviyeleri anket yöntemiyle analiz edilmiştir.

Elde edilen bulguların değerlendirilmesi şu şekilde özetlenebilir:

Mekân dizimi yöntemiyle elde edilen değerlerden biri olan aksiyel bütünleşme değeri, bir aksın sistemde bulunan diğer akslarla arasındaki mesafenin ve derinliğin sayısal ölçümünü göstermektedir.

Mekân dizimi teorisine göre uzun ve sürekliliği olan akslar daha çok doğru ile kesişeceğinden diğer akslarla bütünleşme değeri ve ulaşılabilirliği yüksek olan doğrular olmaktadır.

Kısa ve kırıklı akslar hem fiziksel olarak ulaşımı hem de görsel olarak ilişkiyi keserek o dokunun içe dönük bir yapısının oluşmasına neden olmaktadır. Bu kurgu ve kapalılık dokunun ulaşılabilirliğini dolayısıyla kullanım tercih değerini düşürüp yabancıların dokunun içlerine nüfus etmelerine engel olmaktadır.

Mekân dizimi analizleri sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın aksiyel bağlantılılık değeri Galata Meydanı'nın aksiyel bağlantılılık değerine göre yüksek değerde çıkmaktadır.

Aksiyel bağlantılılık değeri ile bir aksın sistemde bulunan kaç tane aks ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak aksiyel bütünleşme değeri yüksek olan aksların aynı zamanda aksiyel bağlantılılık değeri en yüksek akslar olduğu görülmektedir.

Aksiyel bağlantılılık değerlerinin yüksek olduğu mekânlar sosyal iletişim ve etkileşime olanak sağlayarak yerli ve yabancıların karşılaşmasına imkân sunmaktadır.

Mekân dizimi analizleri sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın aksiyel anlaşılabilirlik değerinin Galata Meydanı'nın aksiyel anlaşılabilirlik değerine göre yüksek değerde çıktığı görülmektedir.

Aksiyel anlaşılabilirlik değeri ise bütünleşiklik ve bağlanabilirlik değerleri arasındaki korelasyon ilişkisini göstermektedir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Aksiyel anlaşılabilirlik değeri, bir sistem içinde bulunan aksların, sistemin bütünüyle olan ilişkisinin algılanabilirlik düzeyini ifade eder.

Aksiyel anlaşılabilirlik değerinin yüksek olması, hem yerli hem de yabancı kullanıcıların sistemin bütününe algılamalarının mümkün olduğunu ve algılanabilir sistemleri tercih ettiğini ifade etmektedir.

Mekân dizimi analizleri sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın aksiyel tercih değeri Galata Meydanı'nın tercih değerine göre çok yüksek değerde çıktığı görülmektedir.

Aksiyel tercih değeri, bir sistem içinde yaygın olarak kullanılan aksları göstermektedir. Aks üzerindeki hareketi ifade eden tercih değeri ile kalabalık ve yoğun olan akslar belirlenmektedir. Ayrıca en kısa mesafe ile mekânlar arası geçişe olanak sağlayan akslar ifade edilmektedir. Yüksek tercih değerine sahip akslarda yerli ve yabancı karşılaşması yüksek bir olasılığa sahiptir.

Her iki çalışma alanında görsel belirginlik algoritması kullanılarak elde edilen ısı haritaları ile mekân dizimi yöntemiyle elde edilen aksiyel haritaları karşılaştırıldığında ısı haritalarında dizimsel ve biçimsel olarak belirginleşen ve ayrışan alanların, mekân dizimi aksiyel analizindeki bütünleşme, bağlantılılık, anlaşılabilirlik, tercih değerlerine göre hem en fazla hem de en düşük değerde olan yerleri işaret ettiği tespit edilmiştir.

Görsel belirginlik algoritması kullanılarak elde edilen ısı haritalarının kullanım tercihi ile ilişkisi genel olarak değerlendirildiğinde dizimsel ve biçimsel olarak belirginleşen ve ayrışan bölgeler ile yaya hareketliliği dolayısıyla kullanım tercihi arasında tutarlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Mekân dizimi ve görsel belirginlik analiziyle elde edilen verilerle kullanım tercihi arasında anlamlı bir ilişki kurulması yetersiz olduğu için çalışma kapsamında yürütülen anket araştırmasıyla kamusal mekânların dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyi ölçülüp bu değerlerin kullanım tercih değerini hangi derecede etkilediği irdelenmiştir.

Bu araştırma kapsamında çalışma alanlarında uygulanan anket araştırması ile ulaşılan verilerin istatistiksel tekniklerle incelenmesi ve elde edilen bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anket araştırmasının birinci hipotezini sınamak üzere çalışma alanlarının dizimsel ve biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyi ve bu düzeyin kullanım tercih değerine etkisi belirlenmiştir.

Çalışma alanlarında kullanıcılara uygulanan anket araştırmasının sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın dizimsel ve biçimsel yapısının algılanabilirlik düzeyi Galata Meydanı'na göre daha yüksek sonuçta çıkmıştır.

Her iki meydanın dizimsel ve biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyinin analiz edildiği algısal ve kavrayışsal, sosyal ve davranışsal özellikler ile ilgili skorlar, meydanları ziyaret eden kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılaşmayıp doğru orantı olduğunu göstermektedir.

Sultanahmet Meydanı'nın dizimsel ve biçimsel yapısının algılanabilirlik düzeyinin Galata Meydanı'na göre daha yüksek olup bu durumun kullanıcı tercihine yansımaları sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın Galata Meydanı'na göre kullanıcı tercihinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Bu sonuç, kamusal mekânın dizimsel ve biçimsel yapılarının algılanabilirlik düzeyi arttıkça kullanım tercih değeri artar hipotezini doğrulamaktadır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Anket araştırmasının ikinci hipotezini sınamak üzere çalışma alanlarındaki algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi ve kullanım tercih değerine etkisi belirlenmiştir. Çalışma alanlarında kullanıcılara uygulanan anket araştırmasının sonucunda Sultanahmet Meydanı'ndaki algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi Galata Meydanı'na göre daha yüksek sonuçta çıkmıştır.

Her iki meydandaki algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi ilgili skorlar meydanları ziyaret eden kullanıcıların kullanım tercihine göre farklılaşmayıp doğru orantı olduğunu göstermektedir.

Sultanahmet Meydanı'ndaki algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyinin Galata Meydanı'na göre daha yüksek olup bu durumun kullanıcı tercihine yansımaları sonucunda Sultanahmet Meydanı'nın Galata Meydanı'na göre kullanıcı tercihinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Bu sonuç, kamusal mekândaki algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi arttıkça kullanım tercih değeri artar hipotezini doğrulamaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda kamusal mekânın dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyi bireyler üzerinde algısal etki yaratıp kullanım tercih değeri üzerinde olumlu ya da olumsuz etki oluşturabildiği söylenebilir.

Anket yöntemiyle elde edilen kamusal mekânın dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi ve kullanım tercih değeri, mekân dizimi yöntemiyle ortaya konan değerlerden bağımsız bir şekilde değerlendirilmiştir.

Mekân dizimi yöntemiyle ortaya çıkan bütünlüklilik, bağlantılılık, tercih, anlaşılabilirlik ve görünürlük değerleri yüksek olan kamusal mekânın anket araştırması sonucunda dizimsel, biçimsel yapılarının ve uyarıcıların algılanabilirlik düzeyleri ve kullanım tercih oranları da yüksek çıkmıştır.

Anket yöntemiyle elde edilen sonuçlara bakıldığında genel olarak kamusal mekânın algısal ve kavrayışsal, sosyal ve davranışsal özellikleri ile algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyinin kullanım tercih değerini etkilediği dolayısıyla bu sonucun mekân dizimi yöntemiyle elde edilen değerleri de olumlu ya da olumsuz etkileyebileceği sonucuna ulaşılabilir.

Çalışma alanlarında uygulanan anket araştırması sonucunda kamusal mekânların mekânsal kalitesinin, kullanım tercih değerlerini önemli ölçüde etkileyen unsurlardan biri olduğu söylenebilir.

Ayrıca her iki meydan arasındaki arazi ölçek farkının yüksek oluşunun, meydanlar içerisindeki mekânsal öğelerin algılanabilirlik düzeylerine etki edip kullanım tercih değerlerini değiştirebilen diğer unsur olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle, kamusal mekânın topografya özelliklerinin, mekân dizimi yöntemiyle elde edilen değerleri de olumlu ya da olumsuz etkileyebileceği sonucuna ulaşılabilir.

Bu araştırma kapsamında kullanılan yöntem ve teknikler sayesinde kamusal mekânların dizimsel ve biçimsel yapılarının tespit edilen algısal özelliklerle ilişkilendirilmesi durumunda mekânın kullanım tercihinin ölçülebilir hale getirilmesi mümkün olabilmektedir.

Bu araştırma kapsamında belirlenen yöntem ve teknikler kullanılarak her iki meydanın dizimsel, biçimsel yapılarının ve algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyi ve kullanıcı tercih değerleri ölçülüp değerlendirildiğinde kamusal mekânları kaliteli yapan unsurlar şu şekilde sınıflandırılabilir:

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

- İşlevsel açıdan birçok noktadan ulaşılabilir ve geçiş güzergâhı olarak elverişli oluşu.

Kamusal mekânların ulaşılabilirliği, hem fiziksel hem de görsel olarak çevresiyle olan bağlantılarına göre değerlendirilebilir. Başarılı bir kamusal mekâna erişim kolay sağlanır ve hem yakından hem de uzaktan görülebilir. Ayrıca geçiş güzergâhı olarak çevresindeki bağlantı yollarına göre merkezi konumda olduğu söylenebilir.

- Gündelik yaşam açısından (alışveriş yapmak, yeme-içme, yürüyüş yapmak ve oturup dinlenmek, birisiyle buluşmak, vb.) ihtiyaçların karşılandığı sosyal mekânların elverişli oluşu.

İnsanların, gündelik aktivite ihtiyaçlarını karşıladıkları kamusal mekânlarda tanıdıklarıyla selamlaştıklarında ya da yabancılarla etkileşime girerken kendilerini rahat hissettiklerinde, o yere kendini ait hissetmeye başlayacağı söylenebilir.

- Çevresel açıdan güvenli, peyzaj düzenlemelerinin iyi bir imaja sahip olması, donatı elemanlarının elverişli oluşu.

Kamusal mekânların iyi bir görünüme sahip olması, güvenli, konforlu, temiz ve donatı elemanlarının mevcudiyetinin yeterliliği, kullanıcıların kendilerini o yerde güvende ve rahat hissetmelerini sağlayan önemli unsurlar olduğu söylenebilir.

- Etkinlik ve aktivite çeşitliliği açısından gösteri, miting ve turistik mekânlarının elverişli oluşu.

Etkinlik ve aktivite, kamusal mekânın canlılığı ve çekiciliği için önemli unsurlar olup daha geniş kullanıcılar tarafından ilgi görmesini ve ziyaret edilmesini sağlar. Ayrıca kullanıcıların birbirleriyle sosyalleşmesine olanak tanıdığı söylenebilir.

Bu araştırma sonucunda geliştirilen modelle kamusal mekânların mevcut durumunun algılanabilirlik boyutunun ve kullanım tercih değerinin dizimsel, biçimsel ve algısal olmak üzere üç farklı bakış açısıyla incelenebileceğini göstermiştir.

Bu araştırma, kamusal mekânın dizimsel, biçimsel ve algısal uyarıcılarının algılanabilirlik düzeyine bakarak kamusal mekânları tümüyle irdelemek gerektiğini ortaya koymuştur.

Mekân dizimi yönteminin algılanabilirlik kavramıyla birlikte düşünülmesi gereğini vurgulamıştır.

Kamusal mekânda dizimsel, biçimsel ve algısal özelliklerin mekânın algılanabilirliğini ve kullanım tercihini etkilediğini belirlenmiştir.

Kamusal mekânların düzenleme, tasarım ve planlama aşamalarında o bölgeyi kullanan insanların da bu çalışmalara dâhil edilmeleri ve kullanıcı görüşleri doğrultusunda hareket edilmesinin yararlı olacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu araştırma kapsamında kamusal mekânın sayısal analizler ve değerler üzerinden nasıl değerlendirilebileceğine dair öneriler getirmiştir.

Bu araştırma sayesinde kamusal mekânın dizimsel ve biçimsel yapısının mevcut durumunun algılanabilirlik düzeyinin analiz edilmesinde üç farklı yaklaşımı bünyesinde birleştirilerek; hem kamusal mekânın dizimsel, biçimsel yapılarının hem de algısal uyarıcıların algılanabilirlik düzeyini analiz eden ve bu verilerin kullanım tercih değerine etkisini ölçen bir model geliştirilmiştir.

Bu araştırma deneysel bir çalışmadır ve tekrar sınanabilir. Kamusal mekânın mevcut durumunun analiz edilmesi için ölçümler geliştirmeyi amaçlayan çalışmalara katkı sağlayabilir ve yeni tasarımlara yön verebilir.

Kaynaklar

- Gür, Ö. Ş. (2018), *Kentleri Yeniden Tasarlamak*, Dicle Üniversitesi 1. Uluslararası Mimarlık Sempozyumu, Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 4-6 Ekim, 2018, s. 701-720. (Keynote Speech, 4. Ekim 2018, Perşembe, Saat: 9:00), Dicle Üniversitesi Kongre Merkezi.
- Hillier, B. (1996). **Space is the Machine: A Configurational Theory of Architecture**. Cambridge University Press, Cambridge, s.119.
- Hillier, B. (1999), *The Hidden Geometry of Deformed Grids; or Why Space Syntax Works, When It Looks as though It Shouldn't*, Environment and Planning B: Planning and Design, Vol. 26, pp. 169-191.
- Itti, L. & Koch, C. (2001), *Computational Modelling of Visual Attention*, Nature Reviews Neuroscience, Vol.2, pp. 194-203.
- İBB (2010), *İstanbul Meydanları*, “*Kent Genelindeki Önemli Meydanların ve Plan Kararları Doğrultusunda Belirlenen Öneri Meydanların Değerlendirilmesi*”, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, s.1-28.
- Le Meur, O., Le Callet, P., Barba, D. & Thoreau, D. (2006), *A Coherent Computational Approach to Model Bottom-up Visual Attention*, IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence, Vol. 28 (5), s. 802-817.
- Özaydın, G. (2012), “*Taksim’in Üstü Altına İniyor!*”, Mimarlık dergisi, sayı:364, Mart-Nisan.
- Seamon, D. (2007), “*A Lived Hermetic of People and Place: Phenomenology and Space Syntax*” , Proceedings of the 6th International Space Syntax Symposium Vol.1, A. S. Kubat et al. (Ed.), ITU, Faculty of Architecture, İstanbul, pp. 1-16.
- Tezcan, G. S. (2017). **Temel Epidemiyoloji**. Hipokrat Kitabevi, s. 305-316.

İnternet Kaynakları

- Url-1: <<http://www.baskahaber.org/2012/01/taksime-nasl-mudahale-edilmeli.html>>, (erişim tarihi 21.01.2022).
- Url-2: <<https://www.istanbultakipte.com/haberler/cevre/yarim-adanin-meydanlari-bombos.html>>, (erişim tarihi 26.01.2022).
- Url-3: <<https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/istanbulda-meydanlar-bos-kaldi/>>, (erişim tarihi 23.11.2021).